

MITÄ MIEHEN HOUSUISSA ON?

Television katsotuimpia sarjoja lienee kahden uusjulkun vetämä Tuttu juttu. Siinä he kilpailuttavat aviopareja niin, että toinen avioparin osapuolista yrittää arvella, mitä se toinen on arvellut. Joskus arvaus osuu ja joskus taas ei. Muistuttaa-han se lopultakin enemmän veikkausta kuin lottoamista, sillä jonkin verran vaaditaan asiantuntemusta myös kohteesta. Mutta maku, joka näistä pareista jää, on se, että toinen on toiselleen terra incognita, tuntematon maa.

Tätä taustaa vasten tuntuu oudolta, että jos vuosia yhdessä asuneet ihmiset eivät toisiaan tunne, niin miten sukupuoliroolikeskustelun kentässä voidaan piirtää niin ”tosia” ja ”oikeita” sosiaalisia karttoja kuin piirretään. Konkreettinen ihminen on terra incognita, mutta sukupuolien maailmankartta on OK. Mutta vanhoja karttoja keräävät tietävät, miten kartat muuttuvat. Aiemmat on piirretty uskomusten ja aikakauden maailmankuvan mukaan, ei kokemuksen ja tutkimuksen.

Ei ole sattumaa, että roolikeskustelua seuratta tulevat mieleen poliittinen maantiede ja viholliskuvat. Kun amerikkalaisessa feministikirjallisuudessa käsitellään naista ja miehen seksuaalisuutta tai seksuaalifantasioita, niin yhtäkkiä huomaa, että siinä puhutaan naiseudesta kuin kolmannesta maailmasta. Mieleen hiipivät turismin ja matkustamisen käsitteistö ja Peter L. Bergerin sanat: ”On tehtävä selväksi niille länsimaalaisille,

jotka haluavat käyttää kolmatta maailmaa omien hengellisten draamojensa näyttämönä – olivat he sitten lähetysaarnajia tai pyhiinvaeltajia –, että tämä on maiden asukkaita halveksiva asenne. Kolmas maailma ei ole läntisen utopiankaipuun leikkikenttä”.

Näinhän se nähdään. Toisaalla on länsi, mies, epävapaa, epäaito ja toisaalla orientti, nainen, vapaa, aito. Toinen toistaan määrittäviä käsitteitä. Peilejä toinen toiselleen.

Ikävintä sukupuoliroolikeskustelussa – molemmiin puolin – on toinen toisensa halujen ja motiivien muka-näkeminen ja -tunnistaminen. Teot ikään kuin puhuvat puolestaan. Tai tekijän motiivien puolesta. Se on mielen kolonialismia. Eikö tässä yhteydessä ole syytä kysyä, eikö myös mies ole toinen – muiden määrittelemänä. Toki mies on käytännössäkin kolonisoitu. Hän on eräänlainen banaanitasavalta, jota suorittamisen ja pärjäämisen sotilasdiktatuuri hallitsee rautaisin ottein. Anja Porio, joka oli menestynyt ”Mikä nainen” -teoksen toinen tekijä, toteaaakin uusimassa runoista ja proosanpätkistä koostuvassa teoksessaan ”Missä olet mies”: ”Muukalaispassi omaan kotiin/ pääsyehtona paksu lompakko/ kotipoliisin toimenkuva/ passikuvassa Orm Olematon.”

Mutta niinpä Poriokin pääsee yleistämään lyhyessä runossaan: ”Naisten elämäkerta/ rakkaitten kaarisilta.// Miesten elämäkerta/ saavutusten sankaritarina.” Vaikka tänä päivä-

nä suurin osa sankaritarinoista kirjoitetaan pienillä kirjaimilla, ollaan tässä tarkoitushaikuisten perikuvien äärellä. Kuvien, jotka esittävät miehet itsekkäinä raakalaisina ja naiset vain muita ajattelevina hellämietoisina. Mutta näin puhutaat kuvat syntyvät vain aivo- pesussa, ja kyllähän julkisuuden pulsaattorit ovat sillä tavoin pesseetkin. Tulee mieleen Jugoslavia-vainajan peijaiset. Naiset järjestivät taannoin jonkinlaisen mielenilmaisun sodan uhrien puolesta. Mutta ei kaikkien – vain naisten ja lasten. Ulkopuolelle jäivät miehet, olivatpa he sitten vanhuk- sia tai murrosikää lähestyviä poikasia. Uhrin voidaan siis jakaa jyviiin ja akanoihin. Toisten tuska voidaan kylvää tai jauhaa leiväksi, mutta toisten tuska heitetään tuuleen. Mutta samalla nuo sodan uhrien vuohiin ja lampaisiin jakajat omalla tavallaan reprodusoivat rakenteen, jossa 13-vuotias Jan lähtee puolustamaan äitiään ja pikkusiskojaan. Täytyihän kuuluisimmaksi tulleen sala- ampujankin eli Nuolen tehdä se ja hän sentään on nainen.

Mutta nämähän ovatkin naistenanssit. Ja nyt on haku päällä. Tarkoitushaku. Sukupuolten välinen kärsimyskilpailu.

Mies edustaa näissä poleemisissa asetelmissa yhteiskunnan rakennetta vähän samaan tapaan kuin aateliskartanoiden retusoidut maalaukset esi- isistä edustivat sukua, sen hienoja juuria. Vain sillä erotuksella, että roolikeskustelun kuvat

vaikuttavat viholliskuvilta. Mieskuvien retusointi, silloin kun on kysymys vallasta, asemasta tms., tapahtuu niin, että tuo miehen kuva nostetaan Johtajan tuolista ja pannaan edustamaan kaikkia miehiä.

Porion teksteissä näitäkin esiintyy, jopa sääliävässä muodossa: ”Hän on naiselle vain hyötyesine: Rahaa, tavaraa ja turvallisuutta – – kuinka monesta miehestä puristetaan irti kaikki hyöty? Moniko mies itsekin uskoo, että hänen arvonsa on lompakossa.”

Mutta Porio osaa myös kysyä: ”– kuka kiittää miehet/ jotka rakensivat raunioista maan/ sodan uuvuttamina ja nälissään/ raivasivat pellot/ tekevät kauppaa/ raatoivat tehtaissa/ eväinä ohuet leivät/ Rakensivat talon ja kalamajan/ Yösydämen ehtivät elää perheelleen/ Eivät itseään mietti-neet silloin// Milloin se kaikki muuttui tuomioksi/ maal- le/ perheelle/ itselle.” Nämä Porion miehet ovatkin tavallisia miehiä, eivät aivopesulla mustavalkaistuja miehenkuvia, seinälle piirrettyjä piruja. Mutta ovatko Porion miehet sitten – jos eivät piruja – niin rassukoita, kun hän toteaa: ”Miten helppo syyttää miestä/ et syönyt mitä piti/ et itkenyt kun surit/ et levännyt kun väsyit/ muutenkin elämäntaitosi/ vähän sitä sun tätä/ sukupolven jäljessä naisesta/ erämaan erakko vasta.” Siis elämäntaidon juoksukilpailua?

Porio näkyy ymmärtävän ainakin sen, ettei pidä syöllistyä,

vaikka miehen ja naisen välillä onkin jotain jännitettä. Ehkä se on juuri liikkeelle paneva voima. Akku, jonka varaamiseen Poriokin yrittää hakea tilaa miehelle. Mitä se tila sitten onkaan ja mitä itsensä hakeminen, niin vuorovaikutuksessa avain näyttää olevan. Mutta lukkoa ei viisas ja ymmärtäväinen Poriokaan tunnu löytävän. Ei aukea edes miehen sanainen arku. Suun tiukasta tuesta vedetään haavoittava kirosana, kun terävä naiskieli sohii arkoja paikkoja. Eikä siinä ole suinkaan elokuvien miekkailukohtausten eleganssia.

Ehkä se lukko onkin Porion hamuama läheisyys tai sen puuttuminen. Siinä kaivetaan toinen toisesta kaikupohjaa molempien omalle äänelle. Eikä se kaivaminen ole mitään haavojen ronkkimista.

Ja tästä kaikupohjasta on hyvä siirtyä alun poliittisen maantieteen kuvastosta suomalaiseseen metsään, joka vastaa niin kuin sinne huudetaan. Kun Porio huutaa sinne, ”missä olet mies”, niin se vastaa: ”– mies, mies, mies – –”. Mutta se ei ole mies, joka huutaa, vaan kaiku. Naisen oma ääni. Hänen sanoitse muovaamansa mies. Ja niinpä Porio menee metsään mennessään mieheen. Sekä kuvaannollisesti että konkreettisesti.

Tie itse on kuljettava itse. Sen Porio toteaa kuin hätäantyneen rukouksena. Ei niinkään miehelle kuin miehen puolesta. Ja katso, ne ovat tehneet sen jälleen, heittäytyneet paapo-

viksi äideiksi, puhumaan puolestamme niin kuin emme itse osaisi. Mutta mitä lopultakaan tuollainen yliymmärtäminen on. Oman hännän vai pitäisikö sanoa oman helman nostamista?

Kun sanon, että miehyyden ydin on naisen merkityksen tai peräti hänestä riippuvuuden myöntämisessä, niin en tarkoita sillä, että tarvitsisin itselleni uutta äitiä. Yksi sellainen riittää synnyttämään minut ja sillä selvä.

Toki nainen ja mies sisältävät toisensa jonkinlaisina käänteisjärjitelminä. Se, mikä mieheissä on miestä, on naisen synnyttämää. Ja tietenkin kääntäen. Näin olen se, mitä toinen laushtelee ”vastakkaisesta” sukupuolesta, kertoo hyvin paljon myös sanojan omasta sukupuoli-identiteetistä.

Porio on miestä etsiessään yrittänyt asettua miehen housuihin. Jotain kuitenkin puuttuu. Miehen housuissa kuuluisi olla munat. Sanalla sanoen ”mieskokemus”. Mutta kirja onkin miehen kuva naisen peilistä katsottuna, niin kuin takakansi kertoo.

SEPPO HELMINEN

ANJA PORIO
MISSÄ OLET MIES
HÄMEENLINNA:
KIRJAPAJA, 1993

109 s.